

UDK: 378.091.33:51

**ТЕХНИКА ОЛИЙ ТА'ЛИМ МУАСАСАЛАРИДА ТАХСИЛ ОЛАЙОТГАН
ТАЛАБАЛАРНИНГ ЛОЙИHALASH KOMPETENTLILIGINI OSHIRISH***Xidirova Dildora Zayniddinovna**Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti**“Mehnat muhofazasi va texnika xavfsizligi”**kafedrasi dotsent (PhD)**Telefon: +998973136559*

Annotatsiya. Texnika oliy ta'lim muasasalarida taxsil olayotgan talabalarning loyihalash kompetentliligini oshirish bo'yicha ilmiy g'oyani nazariy asoslay olish, talabaning ta'lim sub'ekti sifatidagi pozitsiyasiga bog'liqdir, uning loyihalash jarayonida ishtirok eta olish darajasi, loyihalashdagi bilim hamda ko'nikmalari, loyihalash jarayonidagi tajribasi hamda unga motivatsion-maqсадli yo'naltira olinganligi, shu bilan birga, reflektiv-baholay olish qobiliyatini aks ettira oluvchi shaxsning integral dinamik xususiyati sifatida loyihalash kompetentliligining taklif etilgan talqiniga asoslangan.

Kalit so'zlar: kasb, ta'lim, talaba, talab, jarayon, tizim, tajriba, bilim, qiziqish, faollik, o'zlashtirish, tavsiya, maqsad, mohiyat, rejalashtirish.

Texnika oliy ta'lim muasasalarida taxsil olayotgan talabalarning loyihalash kompetentliligini oshirish bo'yicha ilmiy g'oyani nazariy asoslay olish, talabaning ta'lim sub'ekti sifatidagi pozitsiyasiga bog'liqdir, uning loyihalash jarayonida ishtirok eta olish darajasi, loyihalashdagi bilim hamda ko'nikmalari, loyihalash jarayonidagi tajribasi hamda unga motivatsion-maqсадli yo'naltira olinganligi, shu bilan birga, reflektiv-baholay olish qobiliyatini aks ettira oluvchi shaxsning integral dinamik xususiyati sifatida loyihalash kompetentliligining taklif etilgan talqiniga asoslangan.

Talabalarning kasbiy, shaxsiy sohalarida loyihalarni yarata olishi hamda amalga oshirishiga imkoniyat yaratib beradigan harakatlar – talabalarni kasbiy tayyorlash jarayonida loyihalash kompetentliligini oshirish uchun tashkiliy hamda pedagogik shart-sharoitlarni shartlaydi.

Talabalarning loyihalash kompetentligi ulardagi shaxsiy hamda protsessual jihatlariga alohida ta'sir ko'rsata oladigan hamda samarali ishlay olishi, rivojlanishini ta'minlaydigan o'quv hamda moddiy muhit imkoniyatlarining umumiylikini aks ettiruvchi tizim sifatida namoyon bo'ladi [34, 57]. Shu bilan birga, pedagogik shart-sharoitlar pedagogikada qo'yilgan topshiriqlarni hal etishga qaratilgan shakllar, mazmun, usullar, moddiy-fazoviy muhitning o'ziga xos majmui sifatida anglanadi

[103]. Tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlar o'ziga xos pedagogik sharoit bo'lib, o'ziga xos xususiyatlarga ega sanaladi.

M.G.Minin texnika oliygozlari talabalarining loyihalash va muhandislik kompetensiyalarini rivojlantirish uchun tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlarni "texnika oliygozlarida pedagogik jarayonni amalga oshirish uchun bevosita yoki bilvosita shaxsning shakllanishiga ta'sir etuvchi shartlar to'plami", deb hisoblanadi [92, 93].

Yuqoridagi xulosalardan kelib chiqib, shuni alohida takidlash joizki, zamonaviy ta'lim tizimining so'rovini inobatga olgan holda, tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlar ostida pedagogik faoliyatni amalga oshirish, shuningdek, tarkibni maqsadli to'ldira olish, pedagogik vositalar, shakllar, usullarni tanlay bilish talabalardagi loyihalash kompetentligini samarali takomillashtirishni ta'minlaydi.

Tashkiliy hamda pedagogik shart-sharoitlarni asoslash ularni takomillashtirish uchun talabalarni kasbiy jarayonga tayyorlashning o'ziga xos xususiyatlarini, muhandislik yo'nalishlari bo'yicha o'qita olish xususiyatlarini, loyihalash kompetentligini oshirishda talabalik davrining yosh xususiyatlarini, xususan, pedagogik shart-sharoitlarning psixologik tarkibiy qismini yanada adekvat asoslash taqozo qilinadi.

Talabani o'smirlik bosqichining ikkinchi davri yoki yetuklikning birinchi davriga to'g'ri kelib, u shaxsiy xususiyatlarning shakllanish imkoniyatiga ega (N.A.Muslimov, Z.T.Raximov, A.A.Xo'jaev, X.Sh.Kadirov) [83]. Xususan, qat'iyatlilik, maqsadlilik, mustaqillik, tashabbuskorlik kabi bir qancha fazilatlar, ayniqsa, ko'zga tashlana boshlaydi.

Z.K.Ismoilovning fikriga ko'ra, ushbu tadqiqotda biz talabalik davrini shaxsning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuvi, jamiyatdagi muvaffaqiyatiga yo'naltirilgan fazilatlarini hamda intilishlarini oshirish uchun eng qulay davr, deb sanaymiz [53]. Bundan tashqari, bu davrda yetuk sub'ektiv xususiyatlarning shakllanishi sodir bo'ladi. Shaxsiy taraqqiy etishga e'tibor ustuvor bo'lganligi uchun, bugungi kunda dunyoqarash, semantik tizim, insonning mehnatga, o'ziga hamda boshqa odamlarga munosabati tizimli shakllanadi. Boshqacha qilib aytganda, talabalik davrida sub'ektivlikning shaxs sifatida rivojlanishi intensiv ravishda sodir bo'ladi [85].

Bo'lajak mutaxassislarini tayyorlashga qo'yiladigan zamonaviy talablar tobora o'zgarib bormoqda. Ijodiy faol shaxsni kamol toptirish birinchi o'ringa chiqmoqda, tez o'zgaruvchan holatda qaror qabul qila olishga, mas'uliyatni o'z zimmasiga olishga hamda mehnat qilishga qodir bo'lgan, raqobatbardosh hamda ijodkor kadrlarni tarbiyalash vazifasi yangilab kelinmoqda [118].

Yuqorida aytib o'tilganlar zamonaviy ilmiy-pedagogik jamiyatning bo'lajak mutaxassislarini kasbiy tayyorlash jarayoniga joriy etilishi lozim bo'lgan optimal vositalar, usullar, texnologiyalarni qidirish orqali aniqlab olingan ehtiyojlarga javob bera olish lozimligini belgilaydi. Bo'lajak mutaxassislarini kasbiy tayyorlash

xususiyatlarini aniqlash uchun biz muhandislik kasbining zamonaviy tushunchasiga murojaat qilamiz.

Qayd etilgan manbalarda shuni ta'kidlash mumkinki, bo'lajak muhandisga qo'yiladigan zamonaviy talablar ilgari keltirilgan talablardan farq qiladi: masalan, zamonaviy muhandislik bitiruvchisi bir vaqtning o'zida turli xil elektron yuqori ixtisoslashtirilgan dasturlarda samarali ishlashga tayyor bo'lishi kerak; ishlab chiqarish cheklovlari ostida hamkasblar bilan muloqot qilishi; kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ta'sirlar nuqtai nazaridan gorizontal va vertikal o'zaro ta'sirlarni ko'rsatib berishi; cheklovlar sharoitida natijalarga erisha olishi, shu bilan birga, mavjud ko'rsatmalarga muvofiq hamda ulardan tashqarida paydo bo'lishi mumkin bo'lgan muammolarni hal eta olishi talab qilinadi [81].

Bugungi zamonaviy muhandisga yangilangan talablarni qo'yish tendensiyasini jahon hamjamiyatida ham kuzatish mumkin. Shunday qilib, bugungi kunda nafaqat muhandisning tayyorgarligini o'zgartira olish, balki uning xatti-harakatlarini yangilashga sharoit hozirlash lozimligini ko'rsatadi. Shu sababli yetakchi texnika ta'lim muassasalari nafaqat STEAM deb nomlanadigan fanlarni, balki o'quv jarayoniga gumanitar, ijtimoiy fanlarni ham kiritishga qaratilgan. Bugungi kundagi STEAM – yangi o'qitish metodikasi bo'lib, an'anaviy o'qitish tizimidagi muqobil tizim sanaladi. Ushbu metod talabalarni bir vaqtning o'zida Technology (texnologiya), Science (tabiiy fanlar), Art (san'at) Engineering (muhandislik) va Mathematics (matematika) bo'yicha o'qita olish tizimiga asoslangan, ushbu metodda talabalar amaliy, ko'ngilochar loyihalar mashg'ulotlari yordamida ta'lim oladilar. Shu bilan birga, ushbu tendensiya yosh avlodni o'ziga jalb qiladi, shunga ko'ra, zamonaviy talabalar global muammolarga yechim topishga undaydilar va natijada tor doirada mavzularni batafsil o'rganishga yo'naltirilmaydi. Bundan tashqari, inson hayotining barcha sohalarida texnologik tizimlarga o'tish tufayli muhandislik ta'limi sifatiga alohida munosabat mavjud [41, 106].

Talabalarni loyihalash faoliyatiga jalb etish orqali ularni o'z kasbi uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarga ega bo'lishlariga tayyorlashdan iborat. Shuningdek, talabalar ijtimoiy hamda professional loyihalarda qatnasha oladilar. Oliy ta'limda yuqori samaradorlikka erishish uchun asosiy ahamiyatga ega bo'lgan, talabalarning o'zlari tomonidan turli xil mahsulotlar hamda tizimlarni ishlab chiqish hamda amalga oshirish imkoniyatini yaratib bera oladigan umumiy hamda kasbiy kompetensiyalarni egallashni ta'minlaydigan loyihalash tizimini qurish muhimdir. Loyihalarning maqsadlari, vazifalari va mazmunini to'g'ri shakllantirish, o'quv jarayonini samarali modernizatsiya qilish bilan birga, yangi natijaga erishishning samarali mexanizmi hisoblanadi: tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va muammolarni hal qilish qobiliyati; mantiqiy hamda tizimli fikrlashni takomillashtira olish; loyihalash, fikrlashni oshirish (muhandislik); hamkorlikni rivojlantirish; tasavvurni, ijodkorlikni o'stirish; global

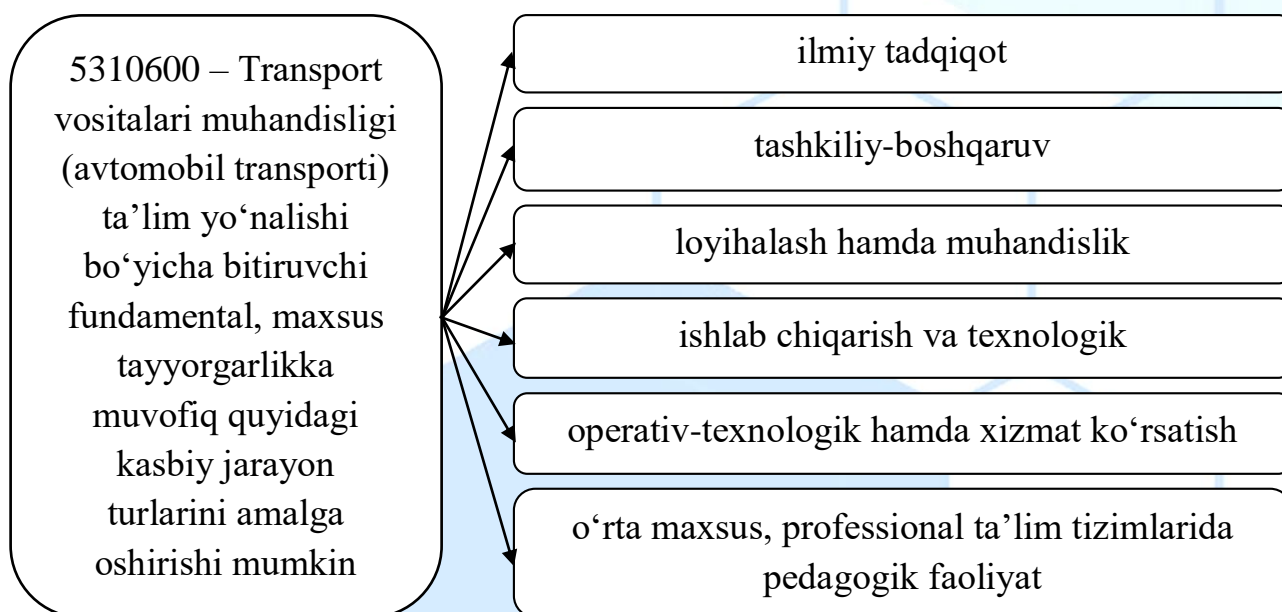
fikrlashni takomillashtirish; talabalarning o'quv jarayoni faolligini oshirishga qaratilgan [146].

Ilmiy tadqiqot ish beruvchilar uchun jamoada ishlash, o'z-o'zini tarbiyalash, ishbilarmonlik muloqoti, tashabbuskorlik, muammolarni aniqlash, shakllantirish va hal qilish qobiliyati kabi kompetensiyalarning muhimligini ta'kidlaydi [67, 98].

Kasbiy hamda shaxsiy muammoli masalalarni hal etishga hissa qo'shadigan talabalarning loyihalash kompetentligini oshirish uchun zarur bo'lgan tashkiliy-pedagogik shart-sharoitlarni yaratish hamda amalga oshirish vazifasini dolzarblashtiradi [80].

Dissertatsiya ishini olib borishda ilmiy izlanish ob'ekti sifatida tanlab olingan ta'lim yo'nalishining umumiy mohiyatiga tayangan holda talabalarning loyihalash kompetentligini oshirishda e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan jihatlar to'g'risida tasavvurlar aniqlashtirib olindi.

5310600 – Transport vositalari muhandisligi (avtomobil transporti) ta'lim yo'nalishi – ta'lim, fan, texnika sohasidagi ta'lim yo'nalishlaridan biri bo'lib, u avtomobil transporti vositalarini yaratish, ulardan foydalana olish, texnik xizmat ko'rsatish hamda ta'mirlashning samarali jarayonlarini hamda ularga innovatsion texnologiyalarni qo'llagan holda yo'naltirilgan usullar hamda vositalar majmuasini qamrab olgan. Shu bilan birga, bu yo'nalishda bakalavrlar tayyorlash kunduzgi, sirtqi, kechki, ta'lim shakllarida amalga oshiriladi. Ushbu yunalishda barcha ta'lim shakllari bo'yicha o'qish kredit-modul tizimi asosida tashkil etiladi [139].

1.2.1-rasm. Ta'lim yo'nalishi bitiruvchisining kasbiy faoliyat turlari [139].

Ta'lim jarayoniga turli darajadagi murakkablik va oddiy faoliyatda tajriba orttirishga qaratilgan ikki yoki undan ortiq loyihalarni kiritishni nazarda tutadi. Ammo,

mavjud bo'lgan talablarga qaramay, haqiqiy amaliyotda bilim, tajriba, shu bilan birga, loyihalash asoslari bo'yicha talabalar umumiy tushunchalarga ega bo'lmasligi, ular o'rgana oladigan texnik mazmun orasidagi munosabatlarni o'rnatish imkoniyatini ochib beradi [147].

Mazkur ta'lim yo'nalishi bo'yicha bitiruvchi fundamental, maxsus tayyorgarlikka muvofiq quyidagi kasbiy jarayon turlarini amalga oshirishi lozim:

Muayyan faoliyat turlari universitet tomonidan yaratilgan Asosiy ta'lim dasturining mazmuni bilan belgilanadi.

Bitiruvchilar belgilab olingan tartibda ta'lim muassasalarida ishlashlari ham mumkin.

5310600 – Transport vositalari muhandisligi (avtomobil transporti) ta'lim yo'nalishi bitiruvchi kasbiy faoliyatining turiga qarab quyidagi kasbiy vazifalarni hal qilishga tayyorlanadi [139]:

a) operatsion, texnologik va xizmat ko'rsatish faoliyatida:

- xalq xo'jaligi tarmoqlarida foydalaniladigan avtotransport vositalari va transport vositalarining normativ-texnik hujjatlar talablariga muvofiq ishlashi;

- o'rnatilgan, boshqariladigan va ta'mirlangan transport vositalari va transport uskunalari sinovdan o'tkazish va ish faoliyatini aniqlash;

- transport, transport uskunalari, uning elementlari va tizimlarini ishlatish jarayonida almashtirish uchun asbob-uskunalar va birliklarni tanlash;

- transport va transport vositalariga texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlashni boshqarish;

- transport va transport uskunalari o'rnatish va sozlash bo'yicha xavfsiz ishlarni tashkil etish;

- turli mulkchilik shaklidagi avtotransport vositalari va transport uskunalari ekspluatatsiya qilishda xizmatlarga bo'lgan ehtiyojning marketing tahlilini o'tkazish;

- mijozlar bilan ishlashni tashkil etish;

- transport vositalari va transport vositalarining xavfsiz ishlashini nazorat qilish;

- operativ hujjatlarni ishlab chiqish;

- transport, transport uskunalari uchun yaratilgan qismlar, agregatlar, tizimlarni, transport hamda transport vositalariga texnik xizmat ko'rsata bilish, ta'mirlash bo'yicha xizmatlarni, sertifikatlashda ekspertiza hamda auditlarni tashkil eta bilish;

- sertifikatlashtirish va litsenziyalash hujjatlarini tayyorlash va ishlab chiqish.

b) tashkiliy va boshqaruv faoliyatida:

- ijrochilar jamoasi ishini tashkil etish, boshqaruv qarorlarini tanlash, asoslash, qabul qilib olish hamda amalga oshirish;

- transport, shu bilan birga, transport texnikasidan foydalana olish, saqlash, texnik xizmat ko'rsata olish, ta'mirlash, ularga xizmat ko'rsata bilish korxonalarining tashkiliy-boshqaruv tuzilmasini oshirish;

- buxgalteriya hisobi, hujjat aylanishi tizimini tashkil qilish hamda uni takomillashtirish;

- avtotransport vositalari, asbob-uskunalarni ekspluatatsiya qilishdagi masalalar, ularga texnik xizmat ko'rsata olish qobiliyati, ta'mirlash hamda saqlashning oqilona me'yorlarini tanlay olish hamda kerak bo'lganda yaratish;

- uzoq muddatli, qisqa muddatli rejalashtirishda turli talablar (narx, sifat, xavfsizlik va muddatlar) o'rtasida murosani topish va oqilona yechimni aniqlash;

- mahsulot va xizmatlar sifatini ta'minlash uchun ishlab chiqarish va noishlab chiqarish xarajatlarini baholash;

- mahsulot, mahsulot va xizmatlar sifatini boshqarish va texnik nazoratni amalga oshirish;

- xodimlarning mehnatiga haq to'lash tizimini tubdan takomillashtirish;

- xizmat ko'rsatuvchi xodimlar va mutaxassislarni tayyorlash va sertifikatlash.

v) loyihalash va muhandislik faoliyatida:

- kasbiy faoliyatning yangi ob'ektlari uchun texnik shartlar va talablar, standartlar hamda texnik tavsiflar, me'yoriy hujjatlar loyihalarini yaratishda ishtirok etish;

- loyiha (dastur) maqsadlarini shakllantira olish, muammoli masalalarni hal etish, maqsadlarga erishish mezonlari, ko'rsatkichlari, ularning munosabatlari tuzilmasini qurish, muammolarni hal qilishning ustuvor yo'nalishlarini aniqlash, faoliyatning ma'naviy tomonlarini hisobga olish;

- muammoni hal qilishning umumlashtirilgan variantlarini ishlab chiqish, bu variantlarni tahlil qilish, oqibatlarini bashorat qilish, murosali echimlarni topish;

- mexanik, texnologik, estetik, ekologik va iqtisodiy talablarni hisobga olgan holda kasbiy faoliyat ob'ektlari loyihalarini ishlab chiqish;

- qismlar, mexanizmlar, mashinalar, ularning jihozlari va agregatlarini loyihalashda ishtirok etish;

- yangi turdagi transport va transport vositalarini, shuningdek, transport korxonalarini loyihalash va ishlab chiqishda axborot texnologiyalaridan foydalanish;

- transport vositalari va transport vositalarini ta'mirlash, modernizatsiya qilish va modifikatsiyalash bo'yicha loyiha hamda texnologik hujjatlarni ishlab chiqish.

g) ishlab chiqarish va texnologik faoliyatda:

- transport vositalarini ekspluatatsiya qilish yoki asbob-uskunalarni ishlab chiqarishda texnik xizmat ko'rsatish, xizmat ko'rsatish, ta'mirlash va boshqa xizmatlarning ishlab chiqarish dasturini belgilash;

- texnologik jarayonlar va hujjatlarni ishlab chiqish va takomillashtirish;

- texnologik jarayonlar parametrlarini hisoblash uchun materiallar, jihozlar, tegishli algoritm va dasturlardan samarali foydalanish;

- samarali muhandislik yechimlarini amaliyotga tatbiq etish;

- ehtiyot qismlari, butlovchi qismlar va materiallar sifatini nazorat qilishni, texnologik jarayonlarni ishlab chiqarishni, mahsulot va xizmatlar sifatini nazorat qilishni tashkil etish va samarali amalga oshirish;

- transport va transport uskunalarni ekspluatatsiya qilish jarayoni (shu jumladan, ekologik), texnik xizmat ko'rsatish, saqlash, ta'mirlay bilish, shu bilan birga, xizmat ko'rsatish xavfsizligini, xodimlar uchun xavfsiz mehnat sharoitlarini ta'minlay bilish;

- asosiy o'lchov vositalarini metrologik tekshirish va diagnostikani amalga oshirish;

- transport mexanizmlari va jihozlarini o'rnatish va sozlash, mualliflik va nazorat nazorati;

- avtotransport vositalari va transport vositalaridan foydalanish jarayonida texnik nazoratni tashkil etish va amalga oshirish;

- materiallar, mahsulotlar va xizmatlarning standart va sertifikatlashtirish sinovlarini o'tkazish;

- resurslarni tejay olish bo'yicha takliflarni yaratish hamda ularni amalga oshirish;

- jarayon parametrlarini hisoblash uchun materiallar, jihozlar, tegishli algoritmlar va dasturlardan samarali foydalanish;

- texnik va texnologik hujjatlarni ishlab chiqish.

d) ilmiy-tadqiqot faoliyatida:

- muammoli masalaga yo'naltirilgan usullardan foydalangan holda sinovlar sifatini ta'minlay bilish, mahsulot, xizmatlarni sertifikatlash jarayonlarini tahlil etish, sintezlash hamda optimallashtirish;

- transport va transport texnikasidan foydalanish sohasida fundamental va amaliy tadqiqotlarda ishtirok etish;

- zaruriy tadqiqot usullari va vositalaridan foydalangan holda kasbiy faoliyat ob'ektlarining sifat ko'rsatkichlarining holati hamda ularning dinamikasini tahlil eta olish;

- kasbiy faoliyat jarayonidagi ob'ektlarining xususiyatlarini bashorat etish imkonini beruvchi modellarni ishlab chiqish;

- tadqiqot natijalarini tahlil etish hamda ularni amalga oshirish bo'yicha takliflarni yaratish;

- ilmiy-tadqiqot ishlarini texnik, tashkiliy ta'minlashni amalga oshirish;

- kasbiy faoliyat ob'ektlari bo'yicha tadqiqot o'tkazish rejaları, dasturlari hamda usullarini yaratish;

- tajriba-konstruktorlik ishlanmalari ustida ishlay olish;

- tadqiqot ob'ektlari bo'yicha axborotni qidira bilish va tahlil etish;

- yangi axborot texnologiyalarini asoslay olish hamda qo'llay bilish.

e) o'rta maxsus, professional ta'lim muassasalarida pedagogik jarayonda:

- uzluksiz ta'lim tizimlarida o'quv jarayonini tashkil etishda hamda o'tkazilishiga ko'maklashish (o'quv personalisi);
- ilmiy hamda texnik tadqiqotlarda ishtirok etish;
- ma'lumotlarni to'play bilish, umumlashtirish hamda tahlil qilish;
- umumiy o'rta, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'lim tizimlarida o'quv mashg'ulotlarini o'tish, zamonaviy texnologiyalarni egallay olish hamda ularni amaliyotga joriy etish.

Tegishli bo'lgan ta'lim yo'nalishi bo'yicha bakalavrlarning tayyorgarlik darajasi hamda lozim bo'lgan zaruriy bilimlar mazmuniga qo'yiladigan talablarda talabalar tomonidan ta'lim yo'nalishiga mos bo'lgan o'quv-tarbiyaviy jarayonni, samarali yaratish, transport vositalari korxonalaridagi transport vositalarini sozlash usullari hamda vositalarini bilish, ulardan foydalana olish, texnikaviy xizmat ko'rsata olish bo'yicha o'quv-bilish jarayonini tashkil qilish ko'nikma, malakalarining samarali o'zlashtirilishi lozimligi ko'rsatib beriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5847-sonli Farmoni. // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
2. Матяш Н.В., Володина Ю.А. Методика оценки проектной компетентности студентов [Электронный ресурс].// Психологическое исследование. Интернет-журнал, 2011. № 3(17). – Режим доступа: <http://psystudy.ru/index.php/num/2011n3-17/488-matyash-volodina17.html>
3. Зайцева С.А., Смирнов П.В. Этапы формирования проектной компетентности будущего учителя в вузе.// Ж.: Школа будущего, 2016. №6. С. 128-134
4. Зайцева С.А., Смирнов П.В. Формирование проектной компетентности бакалавров педагогического направления подготовки средствами специальных информационных дисциплин. // Мир Науки. Научный интернет-журнал, 2017. № 5. С. 4-11.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi 5310600 - Transport vositalari muxandisligi (avtomobil transporti) ta'lim yo'nalishi malaka talablari. – T., 2020. 13 b.
6. Urazova M.B. Bo'lajak kasb ta'lim pedagogini loyihalash faoliyatiga tayyorlash texnologiyasini takomillashtirish. // Pedagogika fanlari doktori (DSc) dissertatsiyasi. – Toshkent, 2015. 260 b.
7. Уразова М.Б. Теория и практика системы подготовки будущего педагога к проективной деятельности (на примере направления профессионального образования). – Ташкент: Камалак, 2012. 142 с.
8. Umarova F.A. Talabalarga axborot-kommunikatsiya texnologiyalari vositasida kiyimlarni loyihalash va modellashtirishni o'rgatish metodikasini takomillashtirish. // Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati. – Toshkent, 2021. 51 b.